

Sociālo zinību stunda

Mācību stundas plāns

Autore:	Valentīna Voiciša - sociālo zinību un sākumskolas skolotāja Laurenču sākumskolā, humānās pedagogijas praktizētāja. SAZINIES! e-pasts - voicisa@inbox.lv / m.t. 28345705	
Mācību priekšmets:	sociālās zinības.	
Klase:	5. klase.	
Mācību stundas ilgums:	80 min. (2 x 40 min.).	
Mācību stundas tēma:	“Ceļojums pagātnē”.	
Mācību stundas mērķi:	sekmēt skolēnu izpratni par vēsturiskajiem notikumiem Latvijas okupācijas laikā; mācīties apzināties un izprast sevi, citus cilvēkus; veicināt piederības sajūtas izkopšanu un sevis saistību ar valsti, kurā dzīvo.	
Mācību stundas uzdevumi:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radoši darbojoties, papildināt zināšanas par Latvijas valsts simboliem, par svētku un atceres dienām. 2. Iepazīties ar vēsturiskajiem notikumiem saistībā ar Latvijas okupāciju un iedzīvotāju deportācijām. Darbs ar informāciju. 3. Sekot līdzi deportēto bērnu dzīves stāstiem, izmantojot ekspozīciju „ESI PATS!”. 4. Izprast savas izjūtas un savu nostāju pret 1941.gada 14.jūnija notikumiem un to sekām.	
Atbilstība standartiem:	<ol style="list-style-type: none"> 4.3. Darbs ar informāciju. 4.4. Sabiedrības un personības pētīšana un interpretēšana. 5. Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām.<ol style="list-style-type: none"> 5.1. Ētiskās vērtības un mantojums. 5.2. Personības tikumiskā izaugsme.	
Mācību stundā nepieciešamie resursi:	Tehniskais aprīkojums <ol style="list-style-type: none"> 1. Dators, kas aprīkots ar skaņu sistēmu, projektors un ekrāns skolotājam. 2. 5 datori, kas aprīkoti ar skaņu sistēmu skolēniem. 3. Interneta pieslēgums.	Skolotāja veidotie materiāli <ol style="list-style-type: none"> 1. Informatīvais materiāls (skatīt pielikumu “Info lapa”). 2. Darba lapa katram skolēnam (skatīt pielikumu “Manas dvēseles kopšana”). 3. Aploksne ar vēstulēm (skatīt pielikumu “Vēstules”). 4. Power Point prezentācija “Ceļojums pagātnē”.
Pirms mācību stundas veicamais darbs:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stundas tēmu „Ceļojums pagātnē” ieteicams ņemt pēc tēmas „Mana valsts”, kuras ietvaros skolēni veidoja prezentāciju vai radošo darbu „Es lepojos”. 2. Skolotājs apkopo skolēnu radošos darbus, apkopojumu ievieto savā prezentācijā. 3. Uz tāfelēs skolotājs uzraksta stundas vadmotīvu: „Mēs varam būt laimīgi, jo mums ir mājas – sava Tēvu zeme – Latvija”.	

Laiks

Skolotāja darbība

Skolēna darbība

Komentāri

NOSKAŅOŠANĀS STUNDAI

3 - 5 minūtes

Rāda videoklipa „Latvija mana” fragmentu.
(prezentācijā slaidis Nr. 1)
(<http://www.youtube.com/watch?v=1PjDj7B8Oo>)
Uz filmas fona skolotājs stāsta par filmu.
(Stundas noskaņojuma radīšanai skolotājs var izmantot iepriekšējā stundā skolēnu veidotās prezentācijas „Es lepojos”).

1. Pēc dzejoļa izlasīšanas, katrs min iespējamus variantus, par ko būs šīs dienas stunda, kopā ar skolotāju noskaidro stundas tēmu.

Par filmu:
Filma ir veltījums Mūsu dzimtenei, Mūsu zemei, labākas un skaistākas otras tādas nav...
Mūzika: Andris Kivičs un Laura Dabare "Latvijai":
*„lai ko arī Mēs katrs darītu, lai kur arī Mēs katrs atrastos
Mūsu Latvija vienmēr būs ar Mums, un nekādas grūtības nav spējušas un nespēs stāties starp Mums, jo Mēs visi esam viņas bērni – Latvieši.”*

Laiks

Skolotāja darbība

Skolēna darbība

Komentāri

AKTUALIZĀCIJA

5 minūtes

(Prezentācijā slaidis Nr. 2- Latvijas karogs)
- Skolotājs ņem rokās mazo Latvijas karodziņu, saka, ka karogs simbolizē viņa un arī skolēnu piederību šai zemei, Latvijas tautai, ka viņš jūt lepnumu par zemi, kurā dzīvo, par skaistu un sakopto dabu, par pludmales smiltīm, kas ir vienas no smalkākajām smiltīm pasaulē, par talantīgiem un gudriem cilvēkiem, kas nebaidās darba sūruma un ar savu neatlaidību un apņemšanos ir izpelņījušies gan atzinību, gan cieņu ne tikai savā zemē, bet arī nes Latvijas vārdu pasaules plašumos; ka viņš ir bezgala lepns, kad pasaules sporta notikumos lielajos

stadionos skan Latvijas himna un paceļas sarkanbaltsarkanais karogs. Viņš jūtas piederīgs šai zemei, atbildīgs par to, kas notiek Latvijā. Skolotājs, nododot karodziņu skolēniem, aicina atbildēt uz jautājumu: „Kā Tu jūties Latvijā?”

Skolēns, kam rokās ir karodziņš, stāsta, kā viņš jūtas Latvijā, par ko viņš ir lepns.

5 minūtes

1. Aicina skolēnus atcerēties:
Ko nozīmē karogs?
Kādos gadījumos un kur paceļ karogu?
(prezentācijā slaidis Nr.3 – karogs ar melno lenti).
Kad pie karoga sien sēru lenti?
Skolotājs piesien pie karodziņa sēru lenti un paziņo stundas tēmu un uzdevumus (Prezentācijā slaidi Nr.4 un Nr.5).
2. Skolotājs pārslēdz nākamo slaidu. Uzdod skolēniem retorisku jautājumu: „Kāpēc mums par to vajag zināt?”
(Prezentācijā slaidis Nr. 6).

Skolēni atbild uz jautājumiem.

1. Piesienot melno lenti, var izstāstīt par lentes izmēru: platums ir 1/20 no karoga platumam, tā, lai tās gali brīvi kristu visā karoga platumā.
2. *Kamēr dzīva atmiņa,
Tikmēr dzīvi mēs,
Kamēr dzīvi mēs,
Tikmēr dzīva Latviešu tauta”*
„Jaunajai paaudzei būtu vērtīgi saprast, ka atmiņai ir nozīme attiecībā pret nākotni, jo tā palīdz pasargāties no briesmām, kas varbūt tuvojas. Tas, kas aizmirst, jau pats naivi un labprātīgi ir nonācis iespējamā ļaunuma riska zonā”
(Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe, profesore, filozofijas doktore Maija Kūle, konferencē „Kāpēc jāzina par deportācijām?”)

APJĒGŠANA UN LIETOŠANA

10 minūtes

1. Izdala skolēniem informatīvo materiālu (skatīt pielikumu - "Info lapa") un darba lapu (skatīt pielikumu - "Darba lapa").

2. Aicina skolēnus iepazīties ar materiāliem un aizpildīt darba lapā „dubulto dienasgrāmatu”, sniedz atbildes uz skolēnu uzdotajiem jautājumiem. Kamēr skolēni strādā, skolotājs atver prezentācijā slaidu Nr. 7. Skan skolotāja izvēlēta klusa mūzika.

3. Paskaidro, kādēļ mums vajadzīga šī atcere?
J.Rainis teicis: "Kas pagātnei pētī, tas nākotnei svētī".
Ko tas nozīmē?

4. Lūdz skolēnus dalīties ar pierakstīto.

5. Izvērtē skolēnu darbu.

6. Atver 8.slaidu, aicina iepazīt vienu vēsturisko faktu: 1941.gada 14. jūnijs Latvijas iedzīvotāju deportācija, kurā tika izsūtīti uz Sibīriju vairāk nekā 15 000 cilvēku. Bet tie nav tikai cipari un vēstures fakti. Aiz katra cipara ir dzīvs cilvēks ar saviem sapņiem un vēlmi dzīvot.

Skolotājs var vērsties pie klases ar mācītāja Gunta Kalmes vārdiem.

1. Skolēni lasa informāciju, aizpilda darba lapā „dubulto dienasgrāmatu”: ailē „fakti” izraksta no informatīvā materiāla vienu vai divus faktus, bet otrā ailē pieraksta, ko viņi sajuta, uzzinot šo faktu.

Ja ir jautājumi par veicamajiem uzdevumiem, tad tos uzdod skolotājam.

2. Skolēni lasa „dubulto dienasgrāmatu” .

6. Pasvīturo faktu savā lapā. Klausās skolotāju.

Guntis Kalme (mācītājs, Lutera akadēmijas docents): *„Tās ir mūsējo, tās ir mūsu acis, lūpas un sirdis...*

Tas ir stāsts par 15 524 mūsu tautiešu acu pāriem! - toreiz šausmu un nolemtības pilniem, bet noteikti arī vīrišķīgiem, ticības paļāvībā apņēmīgiem tomēr izdzīvot un atgriezties, cīnīties un nepadoties, neļauties salauzties, nepārmalties, garīgi palikt uzticīgiem savai Tēvzemei.

Tas ir stāsts par 15 524 lūpām - bērnu - čukstot pēc mātes, saucot pēc palīdzības, mātes – sakniebtām, skaļi un klusi skaitot lūgšanas. Par lūpām, kas vagonos, šķērsojot robežu, dziedāja "Dievs, svētī Latviju!"

Tas ir stāsts par 15 524 sirdīm, kas pukstēja izsūtīto krūtīs. Tām visām gribējās skriet atpakaļ uz mājām, uz Latviju, nevis būt no dzimtenes prom braucošā lopu vagonā."

Prezentācijā rāda slaidu Nr.9.

1. Rit ceļojums pagātnē. Mums nav tiesības aizmirst pagātņi. Tagadni ir vieglāk izprast, ja mēs ne tikai zinām, bet arī sajūtam, kas toreiz noticis. Lai detalizētāk izpētītu un izjustu 1941. gada 14. jūnijā notikušo un tā sekas, skolotājs aicina skolēnus iepazīties ar virtuālo ekspozīciju „ESI PATS!": *klikšķina uz slaidā pieejamo interneta vietnes adresi www.esipats.lv, klikšķina uz norādēm „EKSPOZĪCIJAS SĀKUMS”, -> „IESLĒDZIET SKAŅU!” -> „SĀCIET APSKATI!”*. Kamēr veras vaļā ekspozīcija, informē par ekspozīcijas saturu.

2. Rāda prologu – ekspozīcijā nospiežot uz laika līnijas „Prologs”. „Cik cilvēku, tik bēdu, tik jūtu, tik raksturu” (Melānija Vanaga). Iepazīšanas ar bērniem: klikšķinot uz katra foto, veras vaļā video fails, kurā katrs bērns iepazīstina ar sevi.

3. Skolotājs aicina skolēnus izvēlēties vienu Bērnu, par kura likteni vēlas uzzināt vairāk (prezentācijā slaidi Nr.10), lūdz iekrāsot izvēlēta Bērna simbolu savā darba lapā. Lūdz skolēnus savu izvēli pamatot. Ieklausoties skolēnu atbildēs, skolotājs var akcentēt, ka visiem bērniem bija labas ģimenes, mīloši vecāki, laimīga bērnība.

2. Skatās un klausās katra ekspozīcijas varoņa stāstu, kurā Bērni iepazīstina ar sevi.

3. Izvēlas vienu Bērnu, par kura likteni vēlas uzzināt vairāk. Darba lapā iekrāso tā Bērna simbolu, kura likteni vēlas izzināt. Būtiski, lai katrs skolēns savu izvēli pamatotu.

Ekspozīcijas saturs:

„Virtuālā ekspozīcija atklāj piecu deportēto bērnu pieredzi. Ekspozīcijas varoņus – piecgadīgo Intu Broku, Andri Eglīti un Ivaru Kārkliņu, astoņgadīgo Alni Vanagu un vienpadsmit gadīgo Ilgu Hāgemani, kā arī viņu vecākus - padomju vara nepamatoti apsūdzēja „dzimtenes nodevībā”. Par spīti ciešanām un bezcerībai viņi izdzīvoja. Bērniem, vēlāk pusaudžiem un jauniešiem, bieži nācās paļauties vien pašiem uz sevi, pašiem domāt, spriest, lemt un rīkoties. Viņi neatlaidīgi lauza savu ceļu dzīvē, pārvarēdami šķietami nepārvaramus šķēršļus. Katra bērna stāsts ir varoņdarbs viņa ceļā uz pieauguša cilvēka dzīvi” -Elīna Kalniņa, virtuālās ekspozīcijas „ESI PATS!” koncepcijas autore un izveides koordinatore.

20 minūtes

1. Prezētācijā rāda slaidu Nr.11. Bērnu laimīgā bērība pēkšņi beidzas. Okupācija. Nospiežot uz slaida adreses interneta vietnē www.esipats.lv/s/ok-upacija-2-3-ivara-stasts, aicina klausīties Ivara stāstu par okupāciju. Jautājums skolēniem, kuri izvēlējušies Ivaru: „Kā Tu jūties?”.
2. Prezētācijā rāda slaidu Nr.12. Skolotāja komentārs: katram notikumam ir sekas. Okupācijas sekas – aresti. Nospiežot uz slaida adreses interneta vietnē: <http://www.esipats.lv/s/3-1-aresta-bridis>, aicina klausīties Ilgas stāstu par arestu. Jautājums skolēniem, kuri izvēlas Ilgu: „Ko darītu Tu šajā situācija?”.
3. Prezētācijā rāda slaidu Nr.13. Vēstījums par notikumiem stacijā. Nospiež uz slaida adreses interneta vietnē: www.esipats.lv/s/3-3-gimenu-izskirsana, paradās Aļņa stāsts. Skolotājs aicina skolēnus, kuri izvēlējušies Alni, prognozēt, kas būs tālāk?
4. Prezētācijā rāda slaidu Nr.14. Vēstījums par notikumiem vagonā. Aļņa, Ivara un Andra stāsti: www.esipats.lv/s/3-4-ka-izskatijas-vagona Jautā skolēniem, kuri izvēlējas Ivaru: „Vai Ivara mamma rīkojās pareizi?”; un par Alni un Andri: “Cik ilgi Tu varētu tā izturēt?,”.

1. Skolēni, kuri izvēlējušies Ivaru, stāsta par savām sajūtām.

2. Skolēni, kuri izvēlējušies Ilgu, atbild uz jautājumu.

3. Skolēni, kuri izvēlējušies Ilgu, atbild uz jautājumu.

3. Skolēni, kuri izvēlējušies Alni, stāsta, kas, viņuprāt, varētu būt tālāk (prognozēšana).

4. Skolēni, kuri izvēlējušies Alni, Ivaru un Andri, atbild uz jautājumiem.

5. Prezentācijā rāda slaidu Nr.15. Vēstījums par ceļu, kas ved pretim nezināmajam. Skolotājs stāsta par ešelona pārvietošanos Latvijas teritorijā. Nospiež uz slaida adreses interneta vietnē:

www.esipats.lv/s/4-3-bernu-stasti-cela, aicina skolēnus noklausīties Bērnu stāstus par ilgo un smago ceļu, atpazīst savu varoni un turpināt aizpildīt „dubulto dienasgrāmatu” (prezentācijā slaidi Nr.16).

5. Klausās Bērnu stāstus par ilgo un smago ceļu, atpazīst savu varoni un aizpilda „dubulto dienasgrāmatu” (3.uzdevumu darba lapā).

5. „Stacija „Indra”...” – Andris
„Vagonā bija karsts...” - Inta
„Pāri Urālu kalniem braucām naktī...”: - Ivars
„Pa lodziņu gandrīz vairs neredzējām mājas, tikai mežus...” - Alnis
„Aiz Urāliem mums notika liela nelaime...” - Ilga

15 minūtes

1. Prezentācijā rāda slaidu Nr.17. „Esam galā. Vai ciešanas ir beigušās?”.

Nospiež uz slaida adreses interneta vietnē: *www.esipats.lv/s/5-1-lopuzbaze*

2. Prezentācijā rāda slaidu Nr.18. Aicina skolēnus apvienoties piecās grupās (pēc izvēlētiem Bērniem), vai pāros, pieslēgties internetam, atvērt ekspozīciju

www.esipats.lv. (skolotājs sniedz nelielu instrukciju, kā darboties šajā interneta vietnē) un aicina iepazīties ar bērnu stāstiem par izdzīvošanu Sibīrijā – ekspozīcijas sadaļas: DEPORTĀCIJA. TJUHTJETA. DEPORTĀCIJA - CEĻĀ *www.esipats.lv/s/4-5-andris-un-vina-gimene*
Pēc videofragmentu noskatīšanās aicina aizpildīt darba lapās 4. uzdevumu.

3. Aicina skolēnus komentēt paveikto.

2. Skolēni apvienojas grupās, atver interneta vietni *www.esipats.lv*: seko līdz skolotāja norādēm par to, kā šī vietne tiks izmantota.

Skatās sadaļas DEPORTĀCIJA-TJUHTJETA un DEPORTĀCIJA-CEĻĀ. Izpilda 4. uzdevumu darba lapā. Skolēni uz uzdoto jautājumu var atbildēt individuāli vai apspriest iespējamās atbildes pa pāriem vai grupās.

3. Skolēni dalās ar pierakstīto.

2. Ja nav iespējams nodrošināt 5 grupas ar datoriem, skolotājs pats iepazīstina ar viena Bērna stāstu (Intas stāsti): *www.esipats.lv/s/5-2-bads-un-sals* un *www.esipats.lv/s/5-3-darbs*
Jautājums skolēniem, kuri izvēlējušies Intu: „Kā Tu justos, ko darītu šādos apstākļos?”. Ieteic skolēniem mājās iepazīties ar citu Bērnu stāstiem par dzīvošanu Sibīrijā.

4. Prezētācijā rāda slaidu Nr.19. „Ciešanas ir beigušās!

Vai ciešanas ir beigušās???”

Stāsta par atļauju Bērniem atgriezties dzimtenē.

Prezētācijā rāda slaidu

Nr.20, stāsta, ka visi Bērni atgriezās mājās.

Rekomendē skolēniem

mājās iepazīties ar Bērnu ceļu uz mājām un turpmāko likteni:

www.esipats.lv

Aicina apmeklēt ekspozīcijas sadaļas:

ATGRIEŠANĀS/ATKAL

MĀJĀS/ATPAKAĻ SIBĪRIJĀ/SAPŅI UN ĪSTENĪBA.

4. Skolēni klausās.

4. Skolotāja stāsts izmantojot tekstu no ekspozīcijas: “1945. gadā beidzās 2. Pasaules karš. Latvijas okupācija turpinājās. Taču 1946.gada vasarā notika brīnums – Krasnojarskas novadā no Latvijas PSR ieradās komisija, kas vāca kopā 1941.gada 14. jūnijā deportētos latviešu tautības bērnus vecumā no 4 līdz 16 gadiem, lai vestu atpakaļ uz dzimteni. Augsta brīvības cena! Augusta beigās bija pienākusi kārta arī Intai, Andrim, Alnim, Ivaram un Ilgai izlemt, vai šķirties no mammām un izmantot iespēju atgriezties Latvijā, vai palikt Sibīrijā un cerēt uz brīvlaišanu. Visi Bērni atgriezās mājās Latvijā.”

Laiks

Skolotāja darbība

Skolēna darbība

Komentāri

REFLEKSIJA

15 minūtes

1. Prezētācijā rāda slaidu Nr.21. „Ko bērni iemācījās dzīves skolā?”. Kad parādās Bērna bilde, aicina skolēnus atbildēt uz jautājumu:

„Ko iemācījās viņu izvēlētais bērns Sibīrijas dzīves skolā?”; „Kādu mācību saņēma skolēni paši?”.

2. Prezētācijā rāda slaidu Nr.22, lasa izaugušo Bērnu atklāsmi par dzīves skolu.

1. Skolēni, kuri izvēlējušies attiecīgo Bērnu, stāsta, ko iemācījās viņu izvēlētais bērns Sibīrijas dzīves skolā, kādu mācību saņēma skolēni paši.

2. Inta: „Cilvēkam nekad nedrīkst darīt pāri.” (no 2013.gada intervijas)

3. Presentācijā rāda slaidu Nr.23. Fonā skan skolotāja izvēlēta mūzika. Skolotājs apkopo stundā paveikto, atgādina, ka stundā tika izmantoti piecu izsūtīto Bērnu atmiņu stāsti, kurus Melānija Vanaga (Aļņa mamma) aprakstījusi grāmatā „Veļupes krāstā”; stāstus ierunājuši Amatas novada skolēni; visus materiālus apkopoja un virtuālo ekspozīciju „ESI PATS!” izveidojusi Elīna Kalniņa.

4. Skolotājs aicina skolēnus veidot „Pateicības koku”- uz no papīra izgrieztām sirsniņām uzrakstīt pateicības vārdus tiem cilvēkiem, kuriem viņi gribētu izteikt pateicību par ceļojumu pagātnē, par atmiņu saglabāšanu, par izraisītajām emocijām.

3. Skolēni raksta pateicības vārdus, izlasa tos un sirsniņas pielīmē (piestiprina) kokam.

Ilga: „Ir jākustas un jādara, lai būtu kaut kas un varētu pakāpties kaut mazlietiņ augstāk.” (no 2010.gada intervijas)

Alnis: „Jo grūtāk iet, jo vairāk rodas enerģijas cīņai. Nav stāvokļa, no kura nav izejas.” (no 1957.gada 17.septembra vēstules mammai).

Andris: „Grūtības ir vajadzīgas un bez tām nekur nav, gājis cauri. Tās dod reizē arī tādu pozitīvu momentu: tu esi izkūlies, daudz ko izjūti, savādāk kā jādara, kā jāuzvedas, ka jābūt cilvēcisksamam, ka jābūt atbildības sajūtai pret dzīvnieku, pret cilvēku.” (no 1999.gada intervijas).

3. Stundas noslēgums. Mēs pavērām durvis un ielūkojāmies tikai pa šķirbu vienā no smagākajiem, grūtākajiem, Latvijas vēstures notikumiem. Kāpēc cilvēki izdzīvoja, izturēja necilvēciskos apstākļos? Melānija Vanaga teica tā: „Mūsos bija neticami daudz dzīvības spēka, neticami lielas dzīves alkas un ticība atbrīvošanai”. Ar prātu neizskaidrojama tuvinieku un dzimtenes mīlestība ļāva pārvarēt šķēršļus un palikt dzīviem. Cauri